

Den gule bølge

Judo mellem eksotisering og sportificering

af Hans Bonde

Judo er et ret nyt kampsystem, lidt mere end et hundrede år gammelt. Judoens rødder går dog langt tilbage i den japanske kampkunsts historie. Uden at have en forestilling om disse rødder er det vanskeligt at forstå judo. Med »kampkunst« menes i det følgende aktiviteter som sværdfægtning, bueskydning, judo og jiu-jitsu. Jiu-jitsu, som judo nedstammer fra, var en form for våbenløs kampkunst med vægt på eftergiveness over for overlegen styrke. Denne type kampkunst har sandsynligvis rødder tilbage til perioden mellem år 1600 og 1650. Især samuraier underviste i jiu-jitsu. De gjorde givetvis brug af deres erfaringer med våbenløs kampkunst som en del af deres våben træning. Deltagerne i undervisningen var ofte almindelige borgere i de japanske byer (Ratti, 1973, s. 347ff.). Judo blev skabt i 1880'ernes Japan som et forsøg på at fjerne de mest barske af jiu-jitsuens tricks, at gøre kampkunsten mere moralsk forsvalig og at fastholde tendensen til at kampkunst skulle være mentalt udviklende (Kano, 1938, passim).

I Danmark er der ca. 8000 mennesker som i dag dyrker judo, jiu-jitsu og ju jitsu indenfor Dansk Judo Union. Kun få udøvere træner i dag uden for DJU's regi. Judo er i dag et moderne sportssystem, hvor alle farlige teknikker er fjernet for, at der kan konkurreres frit efter pointskalaer. Judo er mig

bekendt den eneste ikke vestlige idrætsgren, som er fast på det olympiske program. Dog bliver den koreanske kampkunst taekwondo efter de Olympiske Lege i Seoul måske også optaget på programmet. Jiu jitsu er i dag først og fremmest et selvforsvarssystem indeholdende barske teknikker, som umuliggør fri konkurrence. Ju jitsu er et vesttysk sammensat system bestående af flere forskellige japanske kampkunster. Det dyrkes både som selvforsvar og konkurrencesport.

I det følgende vil jeg først tegne et billede af den japanske kampkunsts filosofi. Det er dette idegrundlag, som danner baggrunden for den eksotiske og mystiske aura, som omgiver den japanske kampkunsts indtog i det 20'ende århundredes vestlige kultur. Netop dette indtog i vesten og især i Danmark vil i det andet hovedafsnit blive diskuteret ud fra aspekter som eksotisering, sportificering og erotisering. Det sidste punkt skyldes bl.a., at forholdet mellem kønnene blev centralt i en kampkunst, hvor de to køn kunne komme fysisk meget tæt på hinanden.

Indledningsvis vil jeg gerne understrege, at det eksotiske aldrig er den »ægte vare«. Den kultur, som eksotieringen henter mytestof eller bevægelsesformer fra, er enten fortidig virkelighed og/eller en nutidig fremmed kultur, som aldrig lader sig genskabe. Historien gentager sig ikke og kulturer

Ninja'en, den japanske skyggekriger, Batmans orientalske konkurrent blandt nutidens drengebørn. Kilde: Random, s. 262.

kan ikke overføres intakt. Assimilationen af en fremmed kropskultur kan siges at være fuldbyrdet i det øjeblik, der ikke længere tænkes på den som noget eksotisk, hvor den er blevet del af det ubevidste arvegods, som man kalder traditionen. Indlemmelsen i traditionen betyder på én og samme tid, at det, der tidligere ansås for eksotisk er blevet accepteret efter en tilpasningsfase, men samtidig er dets »farlighed« og fremmedartethed gået tabt. Med denne assimilationskultur som baggrund kan der så udspille sig nye dramer af forargelse og fascination overfor nye eksotiske udtryksformer. Behovet for at spejle sig selv og sin kultur i det eksotiske troldspejl hører nok dybest set menneskeheden til.

At åbne sig for det eksotiske kan betyde en omvæltning af mange tillærte tankesystemer. Dette gælder også for

den idrætshistoriske forsker. Kan man f.eks. overhovedet tale om idræt, kropskultur og sport i kulturer, hvor den fysiske aktivitets dybeste mål er mental udvikling? Kunne man ikke med lige så god ret tale om »sindskultur« i stedet for kropskultur. Hvis ikke forskeren er varsom og åben overfor det fremmedartede, risikerer han, at skylle barnet ud med badevandet, at hælde det eksotiske ud af analysen allerede ved brugen af sit fasttømrede begrebsapparat. Det eksotiske er en udfordring, ikke kun for vores fritidskultur, men også for forskningens vanetænkning.

Fascinationen af det eksotiske er ikke noget udvendigt, noget der kun interesserer forskeren i mig, men også en central del af mit liv. Da jeg var tolv år gammel, kom en japansk sortbælte til min by, Tåstrup, og han startede en judoklub. Min barndomsven Peter Andersen fortalte med store øjne og hviskende stemme, at der var kommet en japaner til byen, som kunne noget mystisk, som hed judo. Vi mødte op, blev iklædt hvide kimonoer og bæltter, sad på række foran træneren og bukkede for ham. Når vi blev kastet af ham ænsede vi i reglen ikke, hvad der skete, det gik for hurtigt, og var for teknisk brilliant. Det var en del af hans »magi«, ligesom hans mærkelige lyde, når han sloges, og hans uforståelige sprog. Efterhånden tilegnede vi os mange af de nødvendige tekniske gloser på dette fremmedartede sprog. Japaneren, Aoki, forlod byen, og jeg drog ind til Hovedstaden og byens førende klub, Brønshøj, for at blive elitejudoudøver. Glemte var alt det eksotiske, som oprindeligt havde draget min ven og mig til judo. Nu var det medaljer, rekorder og Danmarksmesterskaber, som var livets

sande mening. På mange måder var også dette en herlig og udviklende tid, men år efter år at skulle bekræfte eller helst overgå sine præstationer, var for meget i længden. Pludselig lå jeg der med kroniske smerter i den stærke, spændte lange rygmuskel, jeg ellers havde været så stolt af. Efter flere års søgen genopdagede og udvidede jeg mit kendskab til det eksotiske, således at jeg fik nye bevæggrunde til at fortsætte med judo, og stadig holder ved som 32-årig, skønt alle mine holdkammerater fra konkurrenceholdet for længst er stoppet. Jeg vil gerne tilegne denne artikel til min barndomsven Peter Andersen, som først animerede mig til dyrke judo, og som jeg stadig på 20'ende år følges med i denne spændende aktivitet.

Drømmen om samuraien

»Han stirrede mod krattet, som måneskinnet havde oplyst. Pludselig skar et ulvehyl gennem natten. Han følte en svag rislen ned ad ryggen ved tanken om, at hylet måske stammede fra en rød hud, som i løbet af få sekunder ville affyre sin dødbringende pil imod ham.«

»Efter at have afsendt sin kastestjerne mod det sovende menneske, fornemmede han gennem øjenkrogen, hvordan en svag krampe gik gennem shogun'ens krop. Giften havde virket. I samme nu blev der blæst alarm på borgen, og han forsvandt lynsnart gennem vinduet. Vagterne søgte overalt. Kun ét sted havde de overset: I voldgravens vand lå han lydløst og trak vejret gennem et rør.«

Cowboyen og ninjaen tiltrækker os ved hjælp af de samme virkemidler: Spændingen, nattemningen, kampen mand imod mand og faren for en pludselig død. Hvor cowboyen i min barndom var den store helt, er han i dag afløst af nye idoler som ninjaen, den

japanke skyggekriger, som i en mørk dragt og ved hjælp af ufatteligt snedige våben dukker op ud af intet og gennemfører opgaver i det skjulte for igen at forsvinde i den blå luft. Drengenes idoler er rykket mod øst, mod den opgående sols land.

Hvorfor tiltrækkes vi i disse år så meget af Japan, at mange drenge ser den ene karatefilm efter den anden og køber mystiske våben som nunchaku og kastestjerner, mens vestlige forretningsfolk læser samuraien Musashis bog om strategi fra 1645, og vi andre fryder os over »Shogun« eller »De Syv Samuraier« hjemme foran skærmen? Måske skal svaret søges hos os selv. Det, vi savner i os selv og i vores moderne, travle liv, drømmer vi os til gennem fortællinger fra fjerne egne og fjerne tider. Det liv, vi lever i dag, er præget af bogligt slid ved skolebænken, ved maskinen eller bag et skrivebord. Time efter time sidder vi uden at bevæge vores krop. Det mest sindsoprivende højdepunkt på dagen er at slippe helskindet over fodgængerovergangen.

For os bliver samuraien den fremmedartede og alligevel genkendelige helt. Han er urørlig og indstillet på at forsvare sin ære. For den er han villig til at gå i døden. Samuraien er ene, men stærk. Han er en overlevelsesmaskine, som bag rustningens panser og med sværdet i hånd er i stand til at forsvare sig i alle situationer. Samuraien bestemmer over liv og død. Han er loven, og alle må følge hans vilje.

Hvis vi sammenligner en dansk skoledrengs liv med en japansk samurai-søn fra 1600-tallet, er der markante forskelle. Ved fem-års alderen fik krigerdrengen ved en højtidelighed overdraget sit første lille sværd, og i skolen

havde han lige så meget undervisning i kampkunst som i de boglige fag. For eksempel blev samuraidrengene undervist i bueskydning, sværdfægtning, jiu-jitsu og i at svømme i rustning (Ratti, 1973, s. 105ff).

Når vi kigger samuraien lidt nærmere efter i sømmene, ser tingene dog ikke helt så romantiske ud. Samuraiens gerning var et krigerhåndværk. Hans job var at dræbe andre mennesker. Den japanske krigerstands idealer byggede på en kolossal dyrkelse af manden og en maskulin krigermoral (Blomberg, 1976, passim). Selvfølgelig kan det være værdifuldt at kunne udholde smerte og at være modig, men samuraierne havde deres helt egen fortolkning af, hvad mod og udholdenhed ville sige. F.eks. blev det anset for meget ærefuldt for en samurai at begå selvmord ved at stikke en kniv i maven og føre den opad i kroppen, og man måtte helst ikke vise smerte, mens man gjorde det! Det var også helt almindeligt at dræbe krigsfanger, som man foragtede, fordi »rigtige mænd kæmper, til de styrter«. Endelig blev fjendens hoveder i reglen afskåret efter slagene, og taget med som bevis på, hvem og hvor mange fjender, man havde dræbt (Blomberg, 1976, s. 4f).

Samuraien var altså normalt ikke særlig menneskekærlig, men faktisk heller ikke særlig fri eller selvstændig, sådan som vi drømmer om ham. Ordet samurai betyder »den som tjener«, og samuraierne var underlagt deres herre, som ejede rismarkerne og udgjorde den egentlige herskende klasse i Japan. Indtil 1600-tallet hændte det af og til, at samuraien fulgte sin herre i graven, når herren døde, eller begik selvmord, hvis han faldt i unåde hos herren (Ratti, 1973, s. 83-96).

Den japanske kampkunsts filosofi

For at forstå jiu-jitsu'ens og judoens eksotiske tiltrækningskraft er det hensigtsmæssigt at se nærmere på den filosofiske tradition, som judo og mange andre japanske kampkunstarter udviklede sig på baggrund af. Inden jeg går i gang vil jeg understrege, at det følgende er et forsøg på at beskrive den japanske kampkunsts filosofi i så vid udstrækning som muligt på dens egne præmisser. Hvis der heraf opstår et romantiseret billede, håber jeg at have afbalanceret dette gennem den foregående beskrivelse af samuraiens faktiske voldsudøvelse og selvundertrykkelse. At beskrive den japanske filosofiske tradition i dens ideelle form, altså uden praktiske ofte dybt problematiske implikationer er et middel til at skabe et billede af den baggrund, som de eksotiske myter henter næring fra. Det følgende er ikke et forsøg på at opstille nye pointer eller teorier om zenbuddhismen. I den udstrækning der er tale om en originalitet, skyldes den ene og alene sammensætningen af et stof, som ikke mindst er beskrevet hos Musashi, Ratti, Turnbull, Blofeld, Herrigel, Leggett, Suzuki, Watts, Harrison, Dürckheim og Kawaishi (se litteraturlisten). Jeg støtter mig på hele den her nævnte litteratur, som både rummer historisk-filosofiske fremstillinger og egentlige primærkilder til, hvordan kampkunsterne selv tænkte og handlede. Når jeg tillader mig at sammenfatte den århundredelange japanske zenbuddhistisk orienterede kampfilosofi under ét, hænger det sammen med en forbløffende kontinuitet i denne filosofi, som tilsyneladende hele

vejen igennem, og på tværs af diverse kampkunstskoler har hyldet mange af de samme idemæssige grundelementer (Ratti, 1973, s. 376f).

Hvor samuraierne især stod for udviklingen af den praktiske våbentechnik, var det munkene, som udviklede kampkunstens mentale dimension. Hos munkene fik krigerne en mental træning, som de kunne bruge i kamp. Det var først og fremmest den zenbuddhistiske sekt, som fik indflydelse på krigerens tankeverden. Allerede omkring det tidspunkt, hvor krigerstanden etablerede sig som herskende stand i Japan, opnåede zenmunkene en høj status hos denne stand. I Kamakuraperioden (ca. 1185-1333) under nogle af de første shogun'er, fik zenmunkene støtte fra magthaverne, og derefter voksede zens betydning ikke blot for krigerne, men også i bredere dele af det japanske folk (Dumoulin, 1959, s. 143ff og Suzuki, 1958, s. 29ff).

Zenbuddhismen var en variant af den traditionelle buddhisme, som var blevet skabt i Indien ud fra Buddhas læresætninger i det 6. århundrede før Kristus. Senere kom buddhismen til Kina, og videre herfra til de japanske munke (Suzuki op.cit., s. 3ff.) Centralt i buddhismen står forestillingen om ikke at tage andres liv, og at meditation er en vej til oplevelse af livets sande væren. Et led i den oplysningsvej, Buddha foreskrev, var erkendelsen af, at mennesket eksisterer som en del af en helhed, som omgiver os, ikke som individer, der er uafhængige og frit svævende i forhold til universet (Ratti, 1973, s. 376ff).

I Japan dyrkedes buddhismen af mange munkeordener. En af de største var zenordenen, som stærkt fremhævede vigtigheden af at være til stede i nu-

et. Zenbuddhisterne afviste alt for mange spekulationer, og pegede i stedet på den direkte vej til oplysning gennem handling i hverdagen. Ved at sidde og meditere, male, skrive, tegne, drikke te, spille teater, skyde med bue og pil og træne med sværd skulle man udvikle sig mentalt. At kæmpe, tegne eller male blev en form for meditation i bevægelse (Suzuki, 1958, s. 1ff).

Hvad var det ved zenbuddhismen, som tiltrak de japanske krigere? Zen var en meget speciel religion, idet den i stor udstrækning afviste al intellektuel spekulation. Det der talte, var handlinger direkte i øjeblikket og ikke langvarige overvejelser frem og tilbage. Også krigeren var en handlingens mand, og når han stod direkte konfronteret med fjenden på slagmarken, var der ikke tid til lange analyser af situationen. Krigeren brugte derfor zenmeditation til at blive bedre til at handle helt frit og spontant i de afgørende øjeblikke i sit militære liv (Jvf. Suzuki, 1958, s. 60ff).

Omkring år 1600 ebbede den tradition for borgerkrig, som havde plaget landet i generationer, så småt ud. For det nyetablerede Tokugawastyre var det vigtigt at opretholde en vis kampbevne hos dets krigere for at kunne holde andre krigerslægter og oprørske bønder nede. Da krige næsten var ophørt, var det samtidig vigtigt for styret at dæmpe krigeriskhed blandt alle Japans krigere. Tokugawastyret arbejdede derfor for en fredeliggørelse af kampkunsten (Ratti, 1973, s. 22ff og 62ff).

Hele den store krigerstand blev opretholdt under Tokugawastyret. Men hvad skulle krigerne bruge deres kampevne til i et samfund uden krig? Dueller var trods alt ikke hverdags-

kost, så daglig træning i kampkunst var ikke nødvendig. På den anden side var kampkunsten det eneste håndværk, krigerne for alvor var uddannet i, så det galdt om at få en ny mening ud af beskæftigelsen med kampkunst. Målet for krigerne og kampkunsten blev nu i mindre grad at dræbe en ydre fjende, i højere grad at dræbe de destruktive og hæmmende dele af sig selv. Fra at være krigskunst blev kampkunsten mere og mere en fredelig mental udviklingsvej (ibid).

Træning i sværdfægtning foregik nu ofte med træsværd, kun sjældent med stålsværd. Omgangen med sværdet blev omgærdet med uskrevne regler. Et sværd måtte ikke fremvises med æggen mod den beskuende, og man skulle trække det langsomt ud af skeden. Kun sjældent trak man det helt ud. Alle disse regler var udtryk for, at der nu blev lagt stærke bånd på vold og aggression (Suzuki, 1958, s. 88ff, Ratti, 1973, s. 254ff og Turnbull, 1986, s. 138ff).

Japansk kampkunst som vej

Judoens idegrundlag er dybt forankret i den japanske kampkunsts filosofi. Dette ses allerede af navnet JUDO. At en aktivitet ender på DO betyder på japansk, at den er udtryk for en VEJ til mental udvikling, i judoens tilfælde »mildhedens vej«. Med MENTAL UDVIKLING menes der i det følgende udvikling af både krop og sind. Ordet »do« kan sammenfatte den store omvæltning, som den japanske kampkunst gennemlevede i tiden efter år 1600.

Krigskunster som kenjutsu (sværdfægtning), kyu-jutsu (bueskydning), iai-jutsu (kunsten at trække et sværd op af

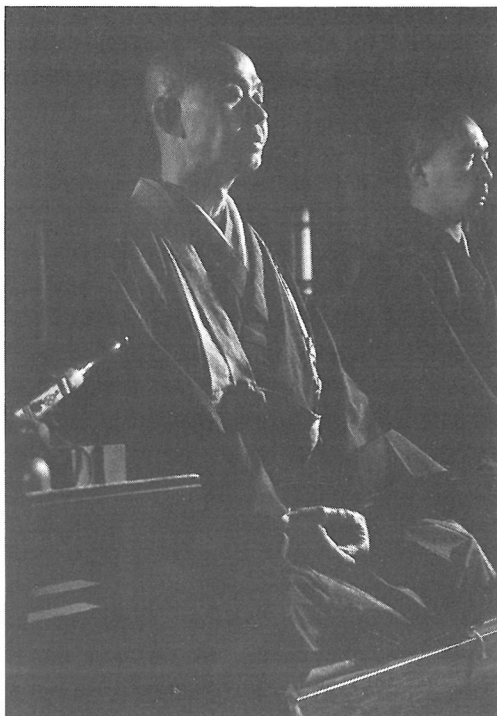
skeden), sumo (traditionel japansk brydning) og aikijutsu (kunsten at besejre en modstander ved at harmonisere sine bevægelser til dennes angreb) blev efterhånden omskabt fra krigskunst til »veje« til at modne sig mentalt. Endelsen »jutsu« som betyder »teknik« blev nu fjernet og erstattet af ordet »do«, »vej«. Således blev jiu-jitsu i slutningen af forrige århundrede omdøbt til judo, aikijutsu i 1940'erne til aikido og karate i 1920'erne til karate-do. Alle de japanske kampkunster som ender på »do« sammenfattes i begrebet BUDO, kampens eller krigens vej (Ratti 1973, passim).

Ordet »do« er et vidnesbyrd om, i hvor stor gæld den japanske kampkunst står til kinesisk filosofi. Oprindeligt stammer det fra den kinesiske, taoistiske filosofi, hvor »do« hedder TAO. Den sal, hvori man træner japansk kampkunst, kaldes DOJO, som betyder »stedet hvor man studerer vejen«.

Pioneren bag udviklingen af fransk judo, japaneren Kawaishi, udtrykker forholdet mellem at træne udelukkende for konkurrence og for mental udvikling på denne måde: »Championens glansperiode er ovre på omkring ti år, men mesterens ... skal vare hele livet« (Kawaishi, 1963, s. 10).

I Japan er ikke kun kampkunsterne blevet omformet til veje for mental udvikling. Også for eksempel aktiviteter som blomsterbinding, teceremoni, skuespil, maleri og musik præges ofte af et zenbuddhistisk perspektiv (Se f.eks. Leggett, 1978, s. 115ff). Ingen steder har zenbuddhismen dog haft så stærkt et tag som i kampkunsten. Dette skyldes givetvis, at kæmperen står over for en situation på liv og død eller i hvert fald en situation, som kan virke

livstruende. Selv i en så forholdsvis reguleret og fredelig kampkunst som judo forekommer der stranguleringer, som ville resultere i død, hvis de gennemførtes til deres yderste grænse. Netop derfor er det helt centralt konstant at være uhyre koncentreret og i stand til at handle helt frit i situationen. Hvad hjælper det at være en perfekt tekniker, hvis man fryser til is og går i stå på grund af angst i en kamp? I en kampsituation er der ikke tid til at tænke over, hvor modstanderen mon vil sætte sit angreb ind, hvor god han er eller om man bliver skadet. Sådanne forstyrrende tanker ødelægger koncentrationen.

Munke udfører zenmeditation. Bemærk hændernes skålform, som angiver centering i bugregionen, se herom senere, Kilde: Random, s. 41.

Det tomme sind

»På Sarusawasøen,
Skinner månen klart,
Men den tænker ikke over det,
Ej heller gør vandet underneden,
Som tillader månen,
At kigge frem.«

Fra bogen Judo, Tokyo, 1915

Det mest centrale begreb i al japansk kampkunst er MUSHIN. Mushin kan oversættes til »tomhed« eller »hensigtsløshed«. Sværdfægteren og judoka'ens sind må være blankt som en samurais sværdklinge, det må være roligt og koncentreret som månens spejlen sig i en skovsø. Alle tanker om fortid og fremtid, nederlag og sejr må vige for en total indlevelse i nuet.

Alt dette kan lyde ret abstrakt, for hvordan kan man med bevidsthedens hjælp stoppe bevidsthedens tankestrøm? Ikke desto mindre har vel nok alle mennesker på visse tidspunkter i deres liv oplevet en følelse af at gå totalt op i en aktivitet. De virkelige MESTRE adskiller sig fra os andre ved at kunne opnå en tilstand af tomhed, jegløshed og sammensmeltning med rummet, tiden, lyden og lyset oftere end os andre. De ved også i højere grad end de fleste andre mennesker, hvilken tilstand de søger efter, og de er bedre til at forberede sådanne tilstande.

I Vesten sammenkædes sportslig succes med et vist mål af selvhævdelse. Når en fysisk aktivitet anskues som en (østlig) VEJ, ændres perspektivet grundlæggende. Målet er her at sætte det bevidste jeg ud af kraft. Jet'et bliver i orientalsk filosofi nærmest set som en hindring for den perfekte idrætsudøvelse. Judo som vej handler om at reagere intuitivt. Målet er at ka-

ste modstanderen uden på forhånd at have planlagt det. Det er, som om kasket kommer ud af intet. Der er ikke en hårsbred, ikke en tanke mellem ide og handling.

Al tings enhed

Det kan måske virke selvmodsigende, at budo'ens højeste mål er harmoni. At kæmpe bygger tilsyneladende på en stærk adskillelse af to modstandere, som indædt ønsker at besejre hinanden, men netop i kampens hede kan følelsen af enhed med modstanderen opstå. Han er et spejl, som viser én de svage sider, man har, og hjælper én med at udvikle sig. Når man kastes, har man lært, at éns balance i en bestemt stilling er for dårlig. Når man angriber, og modstanderen blot giver efter, drejer rundt og kaster én med ens egen kraft, smelter man et kort øjeblik sammen med ham. Uden modstander ingen judo og dermed ingen udvikling.

De to partnere i judo hedder UKE og TORI. Ordret oversat betyder »tori« DEN SOM TAGER og »uke« DEN SOM MODTAGER. Begge får altså noget ud af processen, selv om den ene kaster, og den anden kastes. (oversættelsen af disse japanske ord er foretaget af den japanske tolk Eiki Ishizaki).

Når en elev i den traditionelt dyrkede japanske kampkunst (budo) har erkendt, at kampen bygger på de to kæmpendes momentane sammen-smeltning, kommer det næste trin i hans udvikling. Han forventes nu at få en bredere følelse af menneskets enhed med alle medmennesker, planterne, jorden, havet, ja hele kosmos. Begrebet MUSHIN (tomhed) skal ikke forstås i ordets vanlige danske betyd-

ning, som en følelse af ligegyldighed og mangel på mening. Tværtimod kan man netop opleve meningsfylde, når man stopper den kværnende tankestrøm. Mange vesterlændinge er bange for tomheden og propper hovedet med budskaber og billeder fra aviser, tv, video og tegneserier.

I bogen ILLUSTRATED KODOKAN JUDO, som blev udgivet fra judoens hovedsæde i Tokyo i 1955, beskrives det højeste stadium, en judoka kan nå, på denne måde:

»Det er en harmoniens, fredens og kærlighedens verden, eller en absolut eksistensform, i hvilken, som buddhismen lærer os, selvet og universet er ét, og hvor vi selv og andre smelter sammen. Det repræsenterer et højdepunkt i orientalsk filosofi, det legemliggør kristendommens høje idealer, og det er menneskehedens højeste princip.« (s. 23, min overs. HB).

Også i andre kulturer findes der begreber, som minder om »mushin« og »sammensmeltning«. I spansk tyrefægtning og flamencodans er der et ord for den tilstand, hvor de to dansende eller tyrefægteren, tyr, arena og publikum går op i en højere enhed. Ordet er »el duende«, og traditionelt vil tyrefægteren kun opnå den største hædersbevisning – tyrens ører – når »el duende« har udtrykt sig i kampen.

Budoens mål er, at erfaringerne fra dojo'en skal overføres til hverdagen. Selv så hverdagsagtige aktiviteter som at skrue en skrue i, vaske op eller reparere en motorcykel kan foregå i en atmosfære, hvor aktiviteten ikke blot er noget, der skal overstås, men et øjeblik af vibrerende meningsfylde. Skruen og skruetrækkeren er ikke blot og bart redskaber, men opleves som en forlængelse af én selv; i rolige, rytmiske bevægelser og i perfekt balance be-

væger skruen sig nærmest af sig selv dybere og dybere ind i træet.

Vestlig sport kontra japansk kampkunst

»Man bør bestige et bjerg med så ringe anstrengelse som muligt og uden ambitioner. Ens personlighed bør alene bestemme farten. Bliver man rastløs, bør man sætte tempoet op. Bliver man forpustet, bør man sætte det ned. Man bestiger et bjerg i balancen mellem rastløshed og udmattelse. Når man ikke længere ustandselig tænker frem, ophører hvert enkelt skridt med at være et middel og bliver et enestående mål i sig selv. DENNE sten ser ud til at være løs. HERFRA kan sneen ikke ses, selv om den nu er tættere på. Detaljer bør man under alle omstændigheder lægge mærke til. Kun at leve for et fremtidigt mål er indholdsløst, overfladisk. Det er ikke bjergets tinde der er livgivende, det er dets sider og skrænter. Det er her, tingene vokser. Men bevares, uden tinder, ingen sider. Tinden definerer siderne.« (Pirsig, 1977, s. 189).

Anskues japansk kampkunst som en vej til udvikling af krop og sind, er målet ikke i første omgang at erobre noget ydre, men at skabe en udvikling i menneskets indre. Resultatet, hvad enten det opgøres i centimeter, gram, sekunder eller points, er mindre i fokus end den PROCES, som fører til resultatet. »Det er ikke bjergets tinde, der er livgivende, det er dets sider og skrænter. Det er her tingene vokser.« Eller anderledes udtrykt, det er i selve judokampen, at mennesket kan vokse mentalt, ikke ved at klæbe sig til ydre skulderklap som medaljer, rekorder og mesterskaber.

Den tyske filosofiprofessor Eugen Herrigel har på overbevisende måde beskrevet det chok, han fik, da han i 1930'ernes Japan studerede bueskydning (kyodo). Han var fra starten indstillet på, at det eneste, det drejede sig

om, var at ramme skiven med pilen, og løb ind i det ene nederlag efter det andet. Til sidst forstod han, at det dybeste mål i japansk bueskydning ikke er at ramme skiven så præcist som muligt, men at arbejde hen imod en selvindsigt og selvforglemmelse gennem fordybelsen i aktiviteten. Opnår man denne fordybelse, vil pilen også ramme skiven perfekt. Før han var nået et godt stykke ind i bueskydningens teknik, fik han ikke lov til at fyre pilen af. Han følte derfor, at han ikke kunne »måle« sine fremskridt, men hans læremester kunne udmærket fornemme, på hvilket stadium i hans udvikling han var. Først da han var mentalt moden til det, fik han lov til at øve sig på det næste trin.

Når man er så indlevet i processen, at det føles, som om pilen fyrer sig selv af, og at skive, pil, bue og skytte smelter sammen, bliver processens resultat eminent. Herrigel, som ikke kunne lade være med konstant at stille spørgsmål, spurgte en dag mesteren, om han kunne ramme skiven med bind for øjnene. Mesteren svarede kort: »Kom i aften.« Den aften oplevede Herrigel noget, som stærkt ansprede ham til at fordybe sig i bueskydning. Herrigel fortæller:

»Øvelsesshallen var klart oplyst. Mesteren befalede mig at stikke et moskitolys, der var langt og tyndt som en strikkepind, ned i sandet foran skiven, men jeg skulle ikke tænde lyset der, hvor skiverne stod. Der var så mørkt, at jeg ikke engang kunne skelne skivernes omrids, og hvis ikke de bitte små gnister fra moskitokærten havde kunnet ses, ville jeg måske nok have anet det sted, hvor skiven stod, men ikke være i stand til nøjagtigt at udpege den. Mesteren »dansede« ceremonien. Hans første pil blev skudt fra det klareste lys ind i den dybeste nat. På anslaget forstod jeg, at den havde ramt skiven. Den anden pil ramte også. Da jeg havde tændt lys ved skivepladsen så jeg til min forbav-

selse at den første pil sad midt i det sorte, men den anden havde splintret kærven på den første og havde flækket skaftet et stykke, før den borede sig ind i det sorte ved siden af den.« (Herrigel, 1971, s. 66).

For en filosof som Herrigel, der var vant til at kunne ordne hele verden med hovedet, var det en rystende oplevelse, at det netop var bueskydningens mål at sætte alle tanker og overvejelser ud af kraft. Betyder dette, at INTEL-LIGENSEN er sat ud af spillet i japansk kampkunst? Eller er det måske snarere vores vesterlandske intelligensbegreb, som er for snævert? I Japan kan filosofien være bueskytte og bueskytten være filosof. Det skarpe skel mellem intelligensens højborg, universitetet, og resten af samfundet, overskrides ind imellem i den japanske kampkunst. Bueskydning og andre praktiske aktiviteter menes her at kunne åbne døren til en større filosofisk fordybelse end læsningen af nok så mange bøger.

Den japanske kampkunsts menneskebillede

Sætninger som »han er fuld af energi« eller »hun flyder over med energi« henviser til, at et menneske kan have meget eller lidt indre kraft at arbejde med. Nogle gange føler vi os trætte og energiforladte, andre gange sprængfyldte med energi. Fjernøstlige folkefærd som japanere og kinesere kender naturligvis også til disse følelser, og hos dem har man forsøgt at definere dem.

Forestillingen om ki-energi er kommet til Japan fra Kina, hvor den spiller en vigtig rolle i filosofi og lægevidenskab. I Vesten forstås menneskekroppen som en blanding af fast stof som

knogler og muskler, og flydende stof som blod og vand. I modsætning hertil opfattes hele kroppen i traditionel kinesisk og japansk lægekunst som energi i konstant bevægelse. Forskellen på kroppens massive og bløde dele er, at i f.eks. en skulderknogle bevæger energien sig langsommere end i en lunge. (Satyarthi, S. d., 1984, passim).

Kineserne kalder den pulserende, energi »chi«, hvilket på japansk bliver KI. Sygdom ses som et udtryk for, at energien er blokeret, og derfor ikke kan bevæge sig frit i organismen. Ved hjælp af akupunktur nåle eller fingertryksmassage på akupunkturpunkterne, stimulerer den kinesiske læge energien til at bevæge sig uhindret, hvorved helbredelsen kommer i gang (ibid).

Oversætter man »ki« til ordret dansk betyder det både »luft« og »livskraft«. Ifølge den kinesiske lægekunst kan mennesket ved hjælp af åndedrætsøvelser kombinere den luft, der indåndes, med en indre livskraft, som tilsammen udgør en vital energi, der er brændstof i livets opretholdelse. Ud over gennem vejtrækning modtager mennesket ki fra jorden under os, fra himlen og gennem indtagelse af føde. Ki oplagres under dyb søvn og afspænding, mens stress og konstant anspændthed hæmmer skabelsen og cirkulationen af ki (Ibid).

Den traditionelle japanske kampkunstmester lader sin opmærksomhed hvile i kroppens tyngdepunkt, tre-fem centimeter i lige linje under navlen, midt inde i kroppen. Dette punkt er ki-energiens bolig og hans psykiske og fysiske centrum. Punktet hedder TANDEN, og kaldes også »energihavet«, (Tanden udtales med hårdt »d« og med tryk på anden stavelse). Det ligger i et større område, kaldet HARA, som

strækker sig fra ribbenenes nederste kant til bækkenets begyndelse. I fysiologisk forstand kan »hara« defineres som hele »maveregionen«. Heri finder vores fordøjelses- og forplantningsfunktioner sted, og her er kroppens tyngdepunkt placeret (Dürckheim, K. G., 1985, passim).

Ideen bag haracentrering er, at man herved skal føle sig rolig selv i de mest stormfulde situationer, og ikke behøver at klæbe sig til ydre bekræftelser og statussymboler for at føle sig tilpas. Er man rodfæstet i hara, skal ki-energien kunne flyde frit fra energicentret ud i lemmerne. Haracentrering skal kunne medføre, at energien ikke er koncentreret i hovedet. Herved opnår man angiveligt, at sindet tømmes for udefra kommende tanker, og man kan handle helt frit i situationen. At »have hara« har mange betydninger, f.eks. at være modig. En japansk far, der ser sin søn falde og slå sig, kan råbe: »Hara hara« til ham, hvilket betyder, at sønnen skal opnå ro ved at koncentrere sig om sit center. Hans opmærksomhed fjernes herved fra den ellers altopslugende smerte. Er man blevet skadet, er det en meget brugt teknik i japansk kampkunst at ånde dybt og koncentrere sin smerte i maveregionen. Smerten formindskes, og man undgår at krampe musklerne sammen i den skadede kropsdel. I den oprindelige japanske kultur var hara sindets sæde. Derfor slukkede samuraien livsgnisten ved en kniv i hara. Harakiri var ødelæggelse af sindets bolig (Ibid).

Bugen i øst og vest

Mange vestlige mennesker går rundt med en konstant opspændt bug (i daglig tale kaldet »maven«). Når andre

mennesker ser os nøgne, trækker vi maven ind, fordi vi skammer os over vores runde maver. Dette hænger sammen med, at den indtrukne mave ses som et tegn på selvbeherskelse, mens den udspilede mave ses som et tegn på ubeherskethed. Man kan f.eks. ikke styre sin trang til konstant at hælde i sig. Vores skønhedsideal er tilsiger os, at en stram mave er flot, og mange mennesker går fra den ene slankekur til den anden for at opnå det eftertragtede slanke udseende. Stramme bukser og bæltter sammen med mediernes billeder af hyperslanke fotomodeller er med til at forstærke dette ideal, som signalerer selvbeherskelse (Bonde, 1986, s. 15ff). I modsætning hertil vil jeg hævde, at stort set alle mennesker som ånder dybt, også runder maven. Tendensen til at fokusere på hara i japansk kultur medfører, at tendensen til at spænde maven op ikke har haft stor betydning. Tværtimod har den runde mave været dyrket som et symbol på kraft og ro (Harrison, 1955, s. 103ff). Den moderne vestlige selvbeherskelse manifesterer sig ved muskelspænding og et fladt overfladisk åndedræt. Denne emotionelle stivnen er den fysiske side af den vestlige mands mod. Man »bider tænderne sammen« og »mander sig op« på den måde. I modsætning hertil udviser den japanske kampkunsts idealmand sit mod gennem at trække vejret dybt og undgå overdreven spænding. Der er efter min mening tale om en mere subtil form for beredskab, som kan benævnes selvbestring fremfor den vestlige selvbeherskelse (Om bemestring og beherskelse se Schmidt s. 123). I vor kultur har vi i øvrigt traditioner, der minder om den japanske kampkunsts fokusering på relativt afspænding og dybdeåndedræt. I

1904 udgav den danske gymnastikpædagog I. P. Müller hjemmegymnastikbogen »Mit system«, som hyldede et kropsideal, der byggede på de samme to principper. Bogen solgtes i store dele af verden i 1½ million eksemplarer. Müller var tilsyneladende ikke inspireret af den japanske kampkunsts ideer. Men kendte i hvert fald i en senere alder til »hindu-yogi-åndedrættet« (Müller, 1914, s. 62).

Et andet centralt begreb i japansk kampkunst er »*kiai*«, som betyder koncentration af *ki* og udladning af *ki* i en aktivitet. »*Ai*« betyder harmoni eller forening, og *kiai* er evnen til at lade sin energi smelte sammen med modstanderens. *Kiai* er tæt knyttet til ånde-*drættet*, og rent fysisk foregår *kiai* ved, at en stor mængde luft bevæger sig op fra lungernes dyb ud gennem munden, hvorved luften passerer stemmebåndet. Herved fremkommer der ofte et skrig, hvilket har givet anledning til, at *kiai* opfattes som selve skriget. *Kiai* er dog ikke skriget, men skriget er et resultat af *kiai*, energiekspllosionen, som bølger fra *hara* ud i hele kroppen (Ratti, 1973, s. 381ff og Kawaishi, 1964, s. 169ff).

For at få *kiai* til at fungere skal man føle, at man ånder med maven. Det skrig, som kan følge af *kiai*, skal ikke fornemmes, som om det kommer fra halsen, men fra punktet »*tanden*«, nogle centimeter under navlen (Kawaishi, *ibid*). Indenfor vestlig sport findes der også eksempler på brug af *kiai*. Vægtløfteren, der spontant udstøder et skrig, netop som han starter på at løfte sin tunge byrde, er et eksempel på vestlig *kiai*. Fægteren som uden at tænke over det angriber med et skrig, er et andet. Når man løfter en tung genstand eller laver et andet stykke kræ-

vende fysisk arbejde, giver man af og til bevægelsen kraft ved en dyb indånding, som udåndes i skrig. Dette hænder også ofte for fødende kvinder.

Judo kommer til Danmark

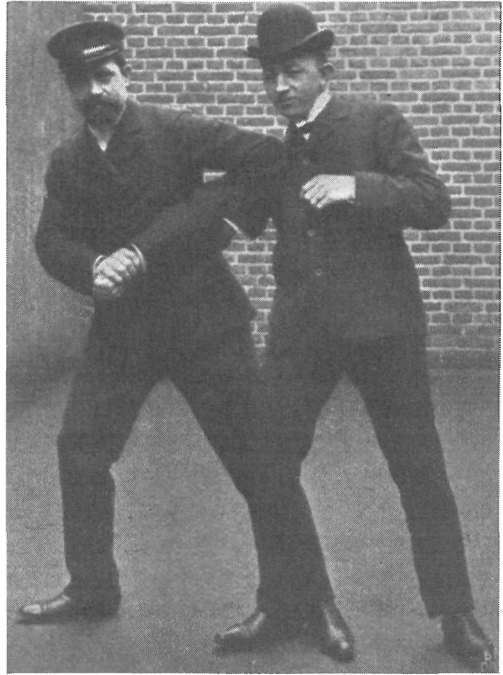
Judo var blot ét blandt mange jiu-jitsu-systemer omkring århundredeskiftet. Når netop judo i dag har markeret sig som det mest betydningsfulde jiu-jitsu-system i og udenfor Japan skyldes det, at judoens afvisning af farlige teknikker gjorde det muligt at dyrke den som en moderne konkurrencesport med uhindret kamp mellem to kombattanter. Omkring århundredeskiftet blev jiu-jitsu introduceret i USA og flere europæiske lande, heriblandt Danmark. Judo blev langt op i vort århundrede anset for synonymt med jiu-jutsu (Jvf. Dansk Sportsleksikon, 1945, bd. I, s. 601). Foregik der en introduktion af specifikke judoteknikker kunne de karakteriseres som »*Kano-jiu-jitsu*« efter judoens grundlægger Kano, Jigoro (Hancock, 1905, *passim*). I officielle sportsbøger og -leksika udgivet af Dansk Idrætsforbund (Dansk Sportsleksikon, 1945 bd. I s. 599) eller i hvert fald med dette forbunds velsignelse (Idrætsbogen, 1908, bd. I, Brydning s. 15) blev jiu-jitsuen i reglen reduceret til det rene ingenting. En brutal form for brydning uden nye teknikker var essensen i Dansk Sportsleksikons karakteristik i 1945. Disse vægringer over for at forstå jiu-jitsu skyldtes givetvis dels brødnid, da skribenterne sværgede til græsk-romersk brydning, dels en angst for det eksotiske, især for de raffinerede brutaliteter, som jiu-jitsu indeholder, men som ikke dyrkes i fri

kamp, og derfor ikke behøver at skade udøverne.

Den tidlige jiu-jitsu-litteratur

Samtidig voksede der en litteratur frem, som fremhævede jiu-jitsuens betydning som selvforsvar. I det hele taget var dansk (og europæisk) jiu-jitsu primært et selvforsvarssystem i tiden før 2. verdenskrig. I 1906 udgav V. Faber bogen »Til forsvar (jiu-jitsu)« med 41 billeder. Bogen blev udgivet i 2150 eksemplarer og det blev heri angivet, at Sprøjtefører P. L. Jacobsen, Fælledvej nr. 22, København »er villig til at give undervisning i nøje overensstemmelse med den i nærværende skrift givne fremstilling« (s. 90). Sprøjtefører Jacobsen var en af dansk boksnings helt centrale pionerer, og der var åbenbart en central forbindelseslinje mellem boksnings og de første spæde skridt til at etablere jiu-jitsu herhjemme. Helt i tråd med den tidlige danske jiu-jitus generelle fremtræden blev modparten betegnet ved et B for bølge. I bogen fremhævedes det måske lidt overdrevent, at »jiu-jitsu« går for tiden sin sejrsgang over hele Nordamerika, ligesom det i England, Frankrig og Tyskland daglig får flere og flere tilhængere« (s. 17).

I 1919 udgav sprøjtefører Jacobsen bogen »Selvforsvar« med 26 illustrationer. Oplaget var ikke angivet. Om bogens fremkomst var en efterreaktion på behovet for kampmæssige færdigheder under 1. verdenskrig er svært at sige. Ligesom i Fabers bog var der især lagt vægt på mænds overfald på mænd. Jiu-jitsuens rolle for det såkaldt svage køn blev endnu ikke tematiseret nævneværdigt. I 1930 udkom bogen »Jiu-jitsu – Japansk Forsvarsmetode«, skre-

Kamp i civil mod »bølge«. Fra Danmarks første jiu-jitsu bog. Kilde Faber, s. 64, fig. 26.

vet af Arthur Smidth. Også denne bog var fyldt med fotos af to mænd i nærkampssituationer.

I juristen Ole Kringelbachs bog fra 1945 »Jiu-jitsu for viderekommende og judo« var sportificeringen af jiu-jitsu ved at slå igennem. Kringelbach var jiu-jitsu instruktør ved statens politiskole og hærens politiskole og hans bog indeholdt 236 fotografier. Bogen rummede et afsnit om Judo, som det kaldtes, og heri blev det sagt, at:

»Det må da også fastslås, at jiu jitsu meget vel lader sig dyrke som sport – og i stort omfang dyrkes som sport også udenfor sit hjemland. Som betegnelse for sporten jiu jitsu bruger man som regel ordet jiu do eller judo.« (s. 22).

Kringelbachs bog var en opfølgning af hans tidligere begynderbog »Dansk læ-

rebog i jiu-jitsu« fra 1943 (i samarbejde med politifuldmægtig Bengt Flagstad). Bøgernes udgivelsesår reflekterer givetvis en forøget interesse for kampkunst p.g.a. 2. verdenskrig. Kringelbach ridsede jiu jitsuens historie i Danmark op på følgende måde:

»Jiu jitsu selvforsvarssystemet kom her til Danmark umiddelbart før Aarhundredskiftet, altsaa for henvend 50 Aar siden. Først omtrent 50 Aar senere tog ivrige Dyrkere af Jiu Jitsu'en Initiativet til Oprettelse af Jiudo Klubber. Ganske vist havde Elever fra mit Institut – »Jiu Jitsu Institut« – allerede for en halv Snes Aar siden taget de første Skridt i den Retning, idet man samledes Aar efter Aar til Træningskursus, hvor man lærte mange nye Greb og dygtiggjorde sig i de tidligere lærte, men til Sportsforening med Love og Vedtægter o.s.v. blev det ikke. Først i Løbet af 1943 og 1944 begyndte Jiu Jitsu og Jiudo Sportsforeninger at dukke op rundt om i Landet. Den første Forening med helt ordnede Forhold (Love, Bestyrelse o.s.v.) var KØBENHAVNS JIUDO og JIU JITSU KLUB – officielt stiftet 18.3.44. Saa vidt vides, da denne Bog skrives, er der nu Klubber i flere større Provinsbyer, og mange nye vil sikkert dukke op nu efter Krigens Afslutning, naar Idrætssale atter kan benyttes til deres Formaal. Den i Foraaet 1945 nystiftede DANSK JIUDO UNION, der er et nyt Skridt frem paa Vejen for Jiudo Sporten i Danmark, vil sikkert ogsaa bidrage til forøget Interesse for denne raske og nyttige Idræt.« (s. 23).

Det smukke køn

Hos Kringelbach ser vi en spaltning mellem de to køns kampkunstaktivitet, som senere i århundredet skulle blive markant. Jiu jitsu blev i stigende grad forladt af mændene, som i stedet begyndte at dyrke sportsjiu-jitsu, altsaa judo. For Kringelbach blev judoen en særegen mandlig udtryksform. Hermed tilsluttede han sig en generel tendens i kampkunstens danske historie: At kæmpe var en mandekulturel ud-

tryksform. Skulle kvinder dyrke kampkunst måtte det foregå som selvforsvar, kvinderne skulle ikke begynde at dyrke aggressive, iniativlystne kampformer. Det svage køn skulle lære at beskytte sig, men ikke blive stærkt. Kringelbach skrev:

»Der er for mig ingen Tvivl om, at Jiudo Sporten ogsaa her i Danmark vil blive anerkendt som en rigtig Mandfolkesport og vinde mange Tilhængere i de kommende Efterkrigsaar, der jo sikkert vil blive præget af Ungdommens ivrige Deltagelse i alle rigtige Mandfolke- og Værneidrætter. Men det vil sikkert vare et Aar eller to, inden de første offentlige Kampe vil kunne finde Sted, da Dansk Jiudo og Jiu Jitsu Union sikkert bestemmer, at saadanne Kampe først vil finde Sted, naar en vis Standard er naaet. Derimod vil Sporten, ligesom Boksning og Brydning, næppe faa Indpas blandt kvindelige Sportsdyrkere, da en saadan Kamp mellem Kvinder jo altid vil virke uskøn. At Kvinder kan lære at forsvare sig ved Hjælp af Jiu Jitsu Grebene, er der derimod ingen Tvivl om. De egentlige Selvforsvars-greb, der i de fleste Tilfælde ikke bygger saa meget paa fysisk Styrke som paa Smidighed, teknisk Kunnen og Præcision, vil kvinderne kunne lære at udføre lige saa godt som Mændene, selvom den manglende Fysik i et vist Omfang maa opvejes ved flittigere og længere Tids Træning i de enkelte Tag. Efter de Erfaringer, jeg har gjort i Aarenes Løb, vil jeg derimod bestemt mene, at Kvinder kun i de sjældneste Tilfælde vil kunne anvende de mere aktive Greb som Føregrebene, da disse Greb kræver en vis Haandfasthed. Men netop naar Talen er om Kvinders Anvendelse af Jiu Jitsu, maa man i høj Grad tage Ovraskelsesmomentet med i Betragtning, og kan det lykkes en Kvinde at overraske Modstanderen med, at hun kan Jiu Jitsu, ja da vil selv en Kvinde ogsaa med virkning kunne anvende Jiu Jitsu Grebene offensivt.« (s. 27f).

I et afsnit om »Sportregler for jiu-jitsu« beskrev Kringelbach et detaljeret bedømmelseskema for afgørelse af en judokamp. Sportificeringen var en realitet. Interessant nok var der indarbejdet et stilelement i bedømmelsen,

som senere forsvandt fra dansk judo på grund af dets subjektivitet. Reglementet lød:

»Efter pointsdommernes skøn gives der for hver omgang hver partner points fra nul til tre for den viste teknik og anvendte taktik« (s. 31).

I 1950 udgav stifteren af Dansk Judo Union premierløjtnant Knud Janson bogen »Lærebog i moderne Jiu-jitsu og judo«. Janson var leder af hjemmeværnets uddannelse i nærkamp, leder af Jiu-jitsu uddannelsen indenfor Lottekorpsset og Kvindelige Marinere m.v. og blev endelig fra efteråret 1950 tilknyttet Hærens gymnastikskole som lærer i jiu-jitsu. Med både Janson og Kringelbach in mente kan judoen i tiden omkring anden verdenskrig siges at være præget af instruktører, som virkede indenfor politi og militær, altså underviste lovens og forsvarrets håndhævere i nærkamp. Bogen tog direkte afsæt i, at nærkampsteknikker havde vist deres effektivitet gennem flere krige (s. 29). Jansons bog var især henvendt til kvinder, og dens mission var at:

»være en effektiv forebyggende foranstaltning mod de mange rå voldsforbrydelser, der herhjemme udøves mod kvinder af umandige, fejge, afstumpede individer« (s. 7).

I afsnittet »Det smukke køn og jiu-jitsu« slog Janson fast, at kvinder meget gerne måtte dyrke kampjiu-jitsu altså judo, men:

»Endvidere optræder kvinder aldrig i offentlige kampe med judo, idet kvinder kun – ifølge vore bestemmelser – må dyrke judo som et supplerende træningsmiddel for selvforsvarsøvelser og som en sund og gavnlig motionsidræt«. (s. 36).

Janson tilføjede:

»Nu er der nok nogle mænd (især vel ægtemænd!), som siger: »Det vil jo være frygteligt, at kvinderne nu skal til at være det stærke køn – og de desårsag med legende lethed f.eks. kan true os til at give dem en ny hat, når de ønsker det, flere husholdningspenge (her skal man aldrig spare iøvrigt – hvis man vil sit eget vel som ægtemand!) o.s.v.«

Dette vil aldrig blive tilfældet!

De øvelser, jeg lærer kvinder, er kun selvforsvarsbetonede – og ikke beregnet til angrebsbrug, så der er ikke i mindste måde fare for, at begrebet »voldskvinde« opstår, fordi en kvinde lærer selvforsvarsøvelser. Kvinden vil fortsat høre til det svage og smukke køn!

Der er heller ingen fare for, at kvinder får maskulin optræden ved at dyrke Jiu-Jitsu og Judo. De for kvinden naturlige yndefulde bevægelser udvikles yderligere ved den rette træning, så hun bliver manden en skønnere blomst at skue.« (s. 37f).

Et senere afsnit var betitlet »Forsvar mod uønskede kys« – og beskrev et særdeles smertefuldt nervetryk mod en lidt for frembrusende mand. (s. 59).

Det eksotiske

Som den første af de her nævnte bøger tog Janson spørgsmålet om judoens »mentale side« op. Janson bog spillede på det eksotiske, og anerkendte det fremmedartedes tiltrækningskraft for en del judoudøvere, men han slog alligevel syv kors for sig:

»Det er sagt, at judokas har en tilbøjelighed til at kokettere med »asiatiske skikke, gløser m.v.« – som ligger vor kultur fjern. Men hvad med den overalt anerkendte spejderbevægelse? – en iøvrigt fortrinlig bevægelse (tidligere har jeg selv i mange år været spejder). I spejderbevægelsens arbejde for drenge og unge mænd arbejder man bl.a. med »fantasi-igangsættere« som indianernavne, indianerskrift og -tegn, totempæle, negertræperler (internationalt kendte tegn for den højeste spejderføreruddannelse – »Wood Badge«) o.a. ting, som ligger vor kultur fjern.

Jeg tror ikke, man »mentalt« bliver hverken indianer eller neger af at være spejder eller spejderfører (Ganske vist har mine »Wood- Badge«-negerperler en hædersplads på væggen i mit lukaf) – lige så lidt, som man skulle blive »åndeligt gul« af at dyrke Jiu-Jitsu og Judo og gå i judogi ved træningslektioner.

Jeg ved, at der findes enkeltpersoner inden for den europæiske Jiu-Jitsu- og Judo-bevægelse (som tæller tusinder af medlemmer i flere lande), som er noget så fornemt som »Zen-Buddhister«! (der er ingen herhjemme). ... Imidlertid bør Buddhisme ikke præge europæiske Judokas – den for os naturlige kultur og religionsform er så ganske anderledes end Østens.« (s. 123).

Jansons henvisning til visse »zenbuddhister« er givetvis bl.a. møntet på judoinstruktører som grundlæggeren af klubben Budokwai i London i 1918 japaneren G. Koizumi og den i Japan ofte bosiddende BBC korrespondent og produktive oversætter og fortolker af buddhistisk litteratur englænderen Trevor Leggett (se dennes værker i litteraturlisten). I det hele taget var der efter 2. verdenskrig et stærkt islæt af zenbuddhisme i den engelske judobevægelse ansporet af de to nævnte herrer (jvf. brødrene Goodgers publikationer). I løbet af 1960'erne og 70'erne blev denne spirituelle dimension dog skrællet af judo i takt med dens udvikling til moderne konkurrencesport. Englænderen og journalisten E.J. Harrison gik i sine mange judobøger endnu videre end Leggett og Koizumi, idet hans optagethed af det eksotiske førte ham ud i det stærkt esoteriske. Således berettede han i sin bog »The Fighting Spirit of Japan« fra 1955 om mødet med den japanske mester, Nobuyuki Kunishige, som angiveligt kunne gøre sig ufølsom overfor smerte, og som ikke kunne skubbes en cm. af Harrison, som var en stærk fuldvoksen

mand, men som med et let tryk med lillefingeren kunne bringe Harrison ud af balance (Harrison, 1955, s. 118ff).

I løbet af 1960'erne blev flere udenlandske jiu-jitsu og selvforsvarsbøger oversat til dansk. F.eks. den franske bog »Je Connais le Judo« fra 1962 redigeret af Luis Robert. Denne bog tilføjede en ny bevæggrund til kvinders sportsdyrkelse; jagten på det slanke og formfuldendte look, som kunne opnås »uden at gøre musklerne svulmende« (s. 7). Judo mentes at kunne give den unge kvinde »en smækker talje«, mens »kampreflekserne« kunne indprentes i den unge mand (s. 100). Endvidere fremhævedes det, at de unge piger ville fokusere på »bevægelsernes korrekthed og skønhed og øvelsernes rytme (ibid). Bogen stillede sig umiddelbart på rationalismens grund, idet den tog afstand fra det eksotiske og uforklarlige:

»Judo? et mystisk ord for uindviede ... man forestiller sig obscure seancer, mærkelige bevægelser og en orientalsk præget klædedragt.

Men judo er hverken en filosofi eller noget mærkeligt eller grusomt. Dens tilhængere danner ikke nogen hemmelig forening – tværtimod.

Hvis de altså i denne bog leder efter magiske formler, så kan de lige så godt smide den i papirkurven« (s. 8).

Citatet er interessant fordi det peger på, at der faktisk i offentligheden findes forestillinger om judo som noget eksotisk og mystisk. Dette tages der så afstand fra, men ikke desto mindre spiller bogen stærkt på det eksotiske. F.eks. når judotræningslokalet kaldes en »helligdom« (s. 10), når det traditionelle hilseceremoniel gennemgås (s. 12), når der tales om en (uforklaret) »indvielse« (s. 13 og 98f). I afsnittet »Mystikken ved judo« omtales »Mira-

Inciterende damelår er i fokus i Billedbladets jiu-jitsu billedreportage den 10/12 1946.

kelmedicinen« Kuatsu (et genoplivningssystem), »Åndernes forening« (kiai) og »Judoens filosofi (zen), hvorom det siges, at: »De discipliner, den foreslår som middel til en mental genopdragelse, er forskellige. Judoen er en af disse discipliner« (s. 44f). Endvidere hedder et »Hemmeligheden ved usårlighed« (s. 89), og bogens sidste sætning udtrykker zenbuddhismens mål om at:

»opnå en sjælstilstand, hvor enhver følelse af sejr og nederlag er trådt i baggrunden og derigennem nå til en opfattelse af en verden i harmoni« (s. 103).

Roberts bog spillede kraftigt på drømmen om usårlighed. I popularistiske toner lød det på forsiden: »Slå en gorilla i jorden – med et smil! Judo giver ligevægt, ynde og slankhed«. Forsidebilledet fremstillede en kvinde med fuldendt opsat frisure i færd med at strangulere en mand.

Engländeren Eric Dominy's bog »Lær selv selvforsvar«, som udkom på dansk i 1966 slog en tone an, som genfindes i megen litteratur om selvforsvar; angsten for at blive overfaldet og udsat for fysisk overlast og psykisk ydmygelse. Således lød det på forsiden: »Nårsomhelst og hvorsomhelst kan de

blive udsat for et overfald«. Og på bagsiden lød det:

»Næsten hver dag kan man læse i avisen om mennesker, der er blevet overfaldet på åben gade. Ingen kan vide sig sikker for, hvornår det bliver hans eller hendes tur«.

Sådanne citater illustrerer selvforsvarets dobbelthed af afsky overfor vold og det at leve af volden. En vanskelighed balancegang, som ikke altid faldt heldigt ud, især ikke i redaktørernes lanceringer af selvforsvarsbøgerne. Dominy's bog holdt sig i øvrigt helt på rationalitetens grund, og tog afstand fra den angiveligt udbredte opfattelse, at judo »er en slags magi« (s. 9).

I 1978 udkom Bent Jakobsens bog »Judo«. Dette er den første danske bog, som direkte omhandler judo, altså ikke jiu-jitsu og ikke judo som selvforsvar, men judo som et teknisk system til kamp og konkurrence. Sportificeringen af judo manifesterer sig altså her for alvor i litteraturen. Det gør den også i undertegnede egen bog, som kvantitativt er langt den største af de nævnte (186 s.), hvilket givetvis er et udtryk for judosportens fremgang herhjemme. Bogen indeholder den umiddelbart mærkværdige dobbelthed, at den både er langt det mest fuldbyrdede forsøg på at indskrive judo som sportsdisciplin, og det i det mindste kvantitativt fyldigste forsøg på at sætte judo ind i en zenbuddhistisk ramme. Således rummer bogen afsnit om strategi, men også om »al tings enhed«, om dommerregler, men også om »det tomme sind«. Selv konkurrencesportsafsnittet er præget af forsøg på fastholde inspirationen fra den japanske kampkunsts filosofi. Om dette er udtryk for at judoudøverne er blevet mere orienteret mod det filosofisk-eksoti-

ske samtidig med at judo er blevet stærkt sportificeret, eller om det er udtryk for forfatterens private personlige engagement, må andre afgøre. Måske er der tale om en geneksotisering efter et sportificeret vacuum i 1950'erne og 60'erne? Måske er der »mere plads« til det eksotiske nu, hvor sportificeringen er en fuldbyrdet realitet?

Det erotiske

Via jiu-jitsuudøveren og fængselsbetjenten Chr. Johansens udklipssamling, kan vi danne os et vist indblik i, hvordan pressen i 1940'erne behandlede jiu-jitsu. Der kan dog kun være tale om nogle brede generaliseringer ud fra et spredt kildegrundlag. Jeg vil gerne takke Chr. Johansens søn Ernst, som er tidligere formand for Dansk Judo Union, og som velvilligt har lånt mig sin fars udklipssamling. I Billed-Bladet, nr. 33 fra 18/8 1942 findes der en lang og velillustreret artikel, som viser den unge smukke skuespillerinde Lise Thomsens kamp mod en mand, der agerer voldtægtsforbryder og senere tyv. Artiklen slår indledningsvis fast, at krigen har betydet, at:

»De mørklagte Veje og Gader gør det mange Gange vanskeligt for Kvinder at færdes alene. Adskillige Overfald har allerede fundet Sted i Ly af Mørklægningen – og det er derfor i de sidste krigsvintre ikke mere ualmindeligt, at Kvinder lærer Jiu Jitsu.«

Kampen foregår forskellige steder, lige fra i Lise Thomsens gadedør til ved hendes seng. Artiklens titel er »Det svage Køn – og dog!«, men rummer imidlertid ikke noget utraditionelt syn på kvindens muligheder for at forsvare sig selv. Således hedder det i den indledende tekst, at »Selv om man er en

svag Kvinde – og mener, at Beskyttere-ns opgave hører det såkaldt stærke Køn til – så er det ingen Skade til, at kunne klare sig i en snæver Vending«. I Billed-Bladet fra 10/12 1946 findes der en lang og velillustreret artikel betitlet »selv den svageste kan forsvare sig«. På de mange store billeder ses en smuk kvinde i shorts og med judooverdel kæmpe mod en japaner, som muligvis er en af pionererne bag engelsk jiu-jitsu, og judo G. Koizumi. Man har aldrig brugt shorts i judo, og »overfaldsmanden« bærer da også de obligatoriske hvide lange bukser. På det første meget store billede og de fleste af de følgende billeder ses kvindens velformede lår og ben ganske tydeligt. Manden og kvinden indgår i en lang række dramatiske nærkampssituationer med kvælertag, kast m.v. F.eks. lyder det i en af billedteksterne således

»På dette billede forsøger Angriberen at tage Kvælertag paa den liggende Kvinde, men hun sparker ham i Lysken samtidig med, at hun tager et fast Greb i hans ene Ærme.«

Artiklens og billedernes udformning viser, at jiu-jitsuens tætte kropskontakt mellem de to kombattanter kan ægge fantasien hos beskueren og læseren. Med legitimation i et seriøst emne som forsvar mod voldtægt, kan voldtægtssituationen og det kropslige nærvær til en vis grad nydes, samtidig med, at der foregår en intellektuel afstandtagen fra mænds overfald på kvinder. Når jiu-jitsu'en her får en pornografisk appel, hvor eksotieringen erstattes af erotisering, skyldes det, at der ikke i vesten forefindes lignende »idrætsgrene«, hvor de to køn i den grad går i kødet på hinanden. De to nærliggende kontaktsportsgrene brydning og boks-

ning har fra første færd været kraftigt sportificerede, hvilket har holdt kvinderne ude. Men jiu-jitsuens betoning af selvforsvar gjorde den umiddelbart attraktiv for kvinder. Som andre eksempler på jiu-jitsuens appel især i den mere populære del af pressen kan nævnes Uge-Revyen fra 27/2 1945, hvor der vises en del billeder under titlen »Pas på, hvis hun kan forsvare sig«. Her spilles der direkte på de læserens mere eller mindre bevidste ønske om direkte uinviteret seksuel aktion. Og igen legitimeres denne drøm af selvforsvarssituationen, f.eks. i sætninger som denne: »Det er en fornøjelse for hende at brække håndledet på ham. Den Mand, der tiltaler hende en mørk Aften kan vente sig« (s. 18). Her fornemmes der en stærk kvindelig fascination af muligheden for resolut at kunne afvise forsøg på overgreb. Artiklen spiller også på mange mænds traditionsbæstede »angst for amazonen« (Bonde, 1987, s. 29ff), kort sagt mænds frygt for at være svagere end deres koner, eller endog at kunne få bank af dem, som det f.eks. ses i sætninger som denne:

Hvis de skal giftes, undersøg da først, om deres tilkommende Kone kan Jiu-Jitsu. I så fald bør de kræve betænkningstid« (ibid).

Artikler om jiu-jitsu kunne dog også have et mere neutralt præg, hvilket f.eks. ses i en artikel i Politiken fra den 1. februar 1944 (jvf. også Aftenbladet, 18/2, 1944). Denne artikel var skrevet af en kvinde, og måske har de øvrige artikler været udtryk for mandlige journalisters forsøg på at erotisere jiu-jitsu'en?

Konkluderende vil jeg sige, at der både i 1940'ernes presse og i efterkrigstidens jiu-jitsu-litteratur blev spillet på

det fremmedartede og det mystiske. Det er også sandsynligt, at denne eksotiserende opfattelse var meget udbredt i offentligheden og måske også ret almindelig hos de, som startede på at dyrke jiu-jitsu eller judo. Dog ved vi meget lidt om, hvordan disse to kampkunstarter faktisk blev dyrket. Dyrkedes der meditation i forbindelse med træningen? Blev der trænet i at udvikle menneskets ki-energi og hara-centring? Blev der undervist i judoens filosofi? Efter bøgerne at dømmes og min egen deltagelse i judo fra 1970 og frem til i dag at dømmes må svaret blive, kun i begrænset omfang. Længslen efter det eksotiske forblev i vid udstrækning en uindfriet drøm.

Pionererne

Fra at se på hvorledes jiu-jitsu og judo afspejledes i faglitteraturen og i pressen, skal den organisatoriske side af sagen nu behandles. Hvem startede undervisningen i jiu-jitsu herhjemme? Det er allerede blevet nævnt, at pioneren Sprøjtefører Jacobsen tilbød undervisning så tidligt som i 1906. Det næste tiltag, som kan spores ud fra Chr. Johansens udklipssamling er »Wald. Nielsens orig. selvforsvarsskole«, som i en annonce for samme i Politiken 30/8 1942, hævdedes at være Danmarks ældste skole oprettet 1910. Der annonceredes for kursus for damer, herre og børn. I 1942 annoncerede Cornelius Jørgensen flere gange for sin jiu-jitsu skole, og han hævdede at have været jiu-jitsuinstruktør i 29 år, hvilket betyder, at han skulle have undervist siden 1913 (Johansen, s. 2). Jørgensen spillede stærkt på sammenknytningen mellem mandigheden og evnen til at kunne forsvare sig: »Er De

et mandfolk, forsvarer De Dem!« (i-bid), og mandens gevinst var klar »Efter få Timers Undervisning er enhver Angriber som et værgeløst Barn i Deres Hænder«: I Politiken i oktober 1932 og sidenhen også den 23/8 1942 annoncerede politifuldmægtig Bent Flagstad for »Kursus i Selvforsvar«, og samme år annoncerede Nis Pedersen for kursus i jiu-jitsu (Johansen, s. 12). Nis Pedersen havde i 1962 opnået at undervise i »selvforsvar og politigreb« for politiet, statens fængselsfunktionærer, Københavns sporvejsfunktionærer m.v. (Pedersen, 1962, titelblad). Leve-randøren til størstedelen af denne artikels kildemateriale vedrørende den tidlige danske jiu-jitsu, Chr. Johansen, gav endvidere den 4/4, 1944 opvisning i Afholdssamfundet i Müllers hjemmegymnastiksystem og jiu-jitsu (Johansen, s. 15). Dog, inden da var der sket et nybrud i forhold til tidligere tiders institutter og kursus, som især afholdtes på skoler. De første klubber var dukket op. Uden at kunne dokumentere det, er det mit indtryk ved snak med ældre medlemmer af Dansk Judo Union at de første klubber opstod omkring 1943 i Esbjerg og Fredericia (f.eks. ved Interview med Knud Janson).

Forbindelsen mellem krig og selvforsvarsdyrkelsen illustreres klart af det næste tiltag til klubdannelse. Den 5. januar 1944 blev »Dansk Jiu-Jitsu Forening« stiftet ved et møde i Hellerup. Foreningens officielle formål var at dyrke »Kano jiu-jitsu«, altså judo, men som det næste citat viser, var den tidligste træning præget af slag, som ikke hører med til den moderne sportsjudo. Formanden var den senere premierløjtnant Knud Janson, kaldet »Boss«. Efter krigen kunne foreningens blad afsløre følgende:

»Foreningens første medlemmer glemte ofte at træne jiu-jitsu ved træningsaftenerne for i stedet at sidde på madrassen og f.eks. spille en pistol ad el.lign. Forklaringen på sådanne foreteelser var den, AT DE FOLK, DER STIFTEDE FORENINGEN, ALLE I FORVEJEN VAR MEDLEMMER AF DEN AKTIVE MODSTANDSBEVÆGELSE – og så kunne der jo somme tider være ting af fælles interesse at diskutere ved træningsaftenerne.« (Dansk Jiu Jitsu Bulletin, nr. 5, 1949)

Nu skal man generelt være varsom med at tage proklamationer om dansk heltmod under besættelsen op, men at Janson faktisk har været aktiv i modstandsbevægelsen er ubetvivleligt, da han blev bedt om at bidrage med sine erindringer til bogen »Gjentofte Kommune under besættelsen« (1947, s. 228-232). Heri angives det, at »Medlemmerne var overvejende rekrutteret fra en Jiu-Jitsu skole i Hellerup samt fra K.F.U.M.-spejderførere fra Gjentofte kommunes division« (op.cit., s. 228). Dansk Judo Union er mig bekendt det eneste specialforbund under Dansk idrætsforbund, som er direkte født ud af modstandsbevægelsens kamp for dansk selvstændighed. At oprette en judo- og jiu-jitsuklub som skalkeskjul for en modstandsgruppe var en genial ide. Tyskerne kunne jo ikke undre sig over, at der dyrkedes kampkunst i en jiu-jitsuklub, og dette gav modstandsfolkene mulighed for at træne deres kampevne. Da modstandsbevægelsen ikke havde mange eller særlig avancerede våben, kunne den våbenløse kampkunst være af stor værdi.

Efter krigen dyrkede foreningen først og fremmest selvforsvar, men efterhånden blev der også arrangeret mesterskaber i fri kamp. Efterhånden lykkedes det at få kvalificerede instruktører til landet, ikke mindst den i London bosiddende japaner Koizumi,

som i 1940'ernes slutning gav de danske judofolk et kvalificeret grundlag for at udøve deres kampkunst. Højt kvalificerede engelske sortbælter tog i slutningen af 1940'erne til Danmark for at undervise i judo (Dansk Jiu Jitsu Bulletin, nr. 4, 1948, s. 4).

Efter krigen fortsatte en del af modstandsbevægelsens kvinder i foreningen (ifølge interview med Knud Janson, foretaget af undertegnede), og der blev nu oprettet specielle kvindeforeninger. Den angiveligt første danske kvindelige jiu-jitsuklub, Københavnske Kvinders Jiu-Jitsu Klub, blev medlem af »Dansk Jiu-Jitsu Forening« i 1948 (Op.cit., 1948, nr. 4, s. 2). Denne forening var oprindeligt blevet dannet af »Kvindelige Marineres Jiu-Jitsuhold. Tilsyneladende dyrkede kvinder og mænd i reglen jiu-jitsu adskilt, og der blev ikke, som i dag, arrangeret Danmarksmesterskaber for kvinder kun for mænd (Ibid., s. 3). Kvinderne blev endvidere i 1949 forment adgang til de mandlige sortbælters ekstratræning. Dog kunne de ansøge om at overvære træningen som tilskuere (Op.cit., s. 4) At der til trods for kvindernes deltagelse var tale om tendenser til en stærk mandighedsdyrkelse ses af foreningens formålsparagraf, som blandt medlemmerne søgte at udvikle:

Deres legemlige Styrke, Smidighed, Hurtighed, Opfatteevne og personlige Mod – og derved opdrage dem til sand Mandighed (Dansk Jiu-jitsu Bulletin, nr. 1, 1948)

Derudover taltes der om sortbælternes »ridderkab«. I Bulletin 20 fra 1952 (s. 2) slog Janson på de eksotiske strenge, da han opregnede nogle elementer i samuraiernes mandighedskult, nemlig loyalitet – overfor ledere, mod, krigens filosofi, leveregler, omgangsformer,

harakiri og »jiu-jitsu (nu judo)«. Reglerne ved de første danske mesterskaber i judo mindede meget om Kanotidens regler i Japan. Kun den perfekte teknik talte, kampen kunne afgøres ved to perfekte teknikker af den samme person og der fandtes ingen vægtklasser. Dog kunne kampen erklæres uafgjort, eller dommeren kunne i tilfælde af manglende point erklære én af de kæmpende for vinder, procedurer, som kunne åbne op for en meget defensiv og taktisk judo. Ifølge Janson var disse regler i 1950 internationalt gældende (Janson, 1950 s. 116).

I 1952 blev Jansons forening splittet i to forbund, Dansk Judo Union, som videreførte foreningens blad, og Dansk Judo Sports Forbund med den gamle, nu afdøde formand Knud Janson som formand. Uenigheden gik officielt bl.a. på, hvorvidt man skulle følge den japanske tradition for at hilse siddende og bruge stranguleringsteknikker. Dansk Judo Sports Forbund afviste begge dele. Jansons begrundelse herfor var, at disse ritualer og teknikker var inspireret af zenbuddhisme, en tradition der var fremmed for dansk mentalitet. (Interview med Ernst Andersen, formand for Dansk Judo Unions Turnerings- og stævneudvalg). Dansk Judo Unions medlemmer lærte først og fremmest judo af japaneren Kenshiro Abe, som underviste på unionens træningslejr (ibid).

Judo bliver international konkurrencesport

Japans deltagelse på aksemagternes side under 2. verdenskrig var et hårdt slag ikke blot for judoen, men for hele

den japanske kampkunsts høje idealer. Efter 2. verdenskrig forbød de amerikanske besættelsesstyrker i Japan judo og mange andre kampkunstarter, for de mentes at være medskyldige i den ekstreme japanske krigeriskhed og nationalisme. Omkring 1950 blev forbudet mod kampkunst officielt ophævet (Draeger, 1974, s. 49).

En af de europæere som følte sig hårdt ramt af den japanske kampkunsts rolle i den japanske krigsoprustning var E. J. HARRISON. Harrison havde med sin bog *The Fighting Spirit of Japan* spredt budskabet om den japanske kampkunsts fortræffeligheder til den vestlige verden. Bogen var skrevet før 2. verdenskrig, men efter krigen tog Harrison i et efterord skarpt afstand fra forestillingen om, at judoen og den japanske kampkunst medvirkede til skabelsen af moralsk bedre væsener. Harrison tilføjede, at judoens og den japanske kampkunsts effektivitet faktisk blev bekræftet under 2. verdenskrig. Trods den japanske overgivelse efter atombomben over Hiroshima og Nagasaki var de japanske soldater frygtede krigere, ikke mindst i nærkampe (Harrison, 1955, s. 247ff).

Både vægtklasseopdelingen og lave scoringer blev i de kommende årtier indført ved de store internationale turneringer. I international judo blev det nu ofte små points, som afgjorde en judokamp. Hvor man på judoens skaber Jigoro Kanos tid skulle score mindst én ippon (ti points) for at vinde en kamp på kast, forsøger især mange moderne internationale judokæmpere at undgå at løbe for stor en risiko. Ofte scores der kun en koka, tre points, og resten af kampen forsøger den førende at forhindre egentlig kamp ved hjælp af ekstremt destruktiv judo. (For

de faktuelle oplysninger i det følgende, se Reay, 1979).

I 1951 blev de første europæiske mesterskaber afholdt af den da to år gamle Europæisk Judounion. I 1956, '58 og '61 blev de tre første verdensmesterskaber afviklet. Ved de første to verdensmesterskaber var den japanske overlegenhed total. I 1961 skete der imidlertid noget, som rystede den japanske judoverden. Hollænderen Anton Geesink, som både var teknisk dygtig, stærk, tung og over to meter høj, vandt over sine japanske modstandere. Dette brud med den japanske dominans medvirkede til, at judo blev optaget på det olympiske program ved De Olympiske Lege i Tokyo i 1964.

I 1962 chokerede det sovjetiske hold den internationale judoverden med deres såkaldte sambobryderteknikker og barske armlåse. Sovjetiske judofolk vandt ved disse mesterskaber fire medaljer. SAMBO er et brydesystem, som blev skabt omkring 1930. På samme måde som judo er en sammensætning af flere jiu-jitsusystemer, er sambo skabt ud fra mange forskellige brydesystemer. I 1938 blev sambo Sovjetunionens nationalsport. Sambo er mere styrkebetonet end judo, og sambobrydere har ofte domineret de tungere vægtklasser i international judo, hvorimod lette japanske judofolk har klaret sig godt i sambo.

I dag er det især judoka'er fra Japan, Sovjetunionen, Polen, Vestyskland, Frankrig, Storbritannien og Korea, som gør sig gældende internationalt. I moderne international judo får japanerne i dag ikke engang halvdelen af guldmedaljerne. Japansk judo har dog en kvalitet, som ikke kan måles alene af medaljernes antal. Japanerne laver i

reglen langt den smukkeste judo, som kan opleves.

Et af de mest markante træk ved udviklingen i judo efter 2. verdenskrig er, at kvinderne er kommet med. Det var vestlige, og først og fremmest britiske judokvinder, som var pionerer i forsøget på at bryde forestillingen om, at konkurrencejudo kun bør være for mænd. Fra 1974 har der været afholdt europæiske kvindemesterskaber, og i dag eksisterer der også verdensmesterskaber i kvindejudo. Judokvinderne vil for første gang deltage i de officielle olympiske konkurrencer i Barcelona i 1992. Også i Japan er der efterhånden blevet åbnet for kvindelig deltagelse i judokonkurrencer. Fra 1978 har der været afholdt japanske mesterskaber for kvinder, og i dag kæmper kvinderne på samme måde som mændene uden vægtklasser i den traditionsrige turnering »All Japan«.

Antallet af udøvere er i de sidste tiår vokset kraftigt. I 1945 var der kun ganske få ikke-japanere, som dyrkede judo, i dag er der flere millioner. Ikke mindst i Storbritannien og Frankrig må judoudøverne tælles i hundrede tusinder. Også den japanske judo har rejst sig efter at være blevet sat et godt stykke tilbage omkring 2. verdenskrig. Der er i dag mange millioner japanere, som dyrker judo, og i gymnasiet er det tvungent for drenge at dyrke enten kendo eller judo. Judo er i dag det mest udbredte japanske kampkunstsystem både i og uden for Japan.

Blandt mange gamle japanske judofolk som Mifune, Kudo, Koizumi, Kawaishi, Abe og Matsumae (se litteraturlisten samt Fromm, 1982) – og ikke mindst blandt de veteraner, som havde startet deres judotræning direkte under Doktor Kano – var judoens udvik-

ling til en moderne konkurrencesport ikke uproblematisk. I moderne konkurrencejudo har kravet om sejr for enhver pris ført til, at mange judoka'er vrider sig i luften og falder på maven for at formindske scoringen, men med stor fare for at skade deres skuldre og rygge. Nogle judofolk går meget af tiden helt krumbøjede og fisker efter modstanderens ben. De vælter modstanderen snarere end at kaste ham. En stor del af nutidens judokampe foregår som en indædt kamp for at undgå, at modstanderen overhovedet får fat i ens dragt.

De gamle mestres kritik af moderne konkurrencejudo gik ikke på, OM man vil vinde eller ej. De gik helt selvfølgelig ud fra, at det ville man. Deres kritik rettede sig imod, HVORDAN man vinder. Skete det med udgangspunkt i judoens principper, var alt i den skønneste orden. Foregik det derimod som en kamp på styrke uden teknik og balanceevne, stod mange af de gamle mestre af den moderne konkurrencejudos vogn.

Konklusion

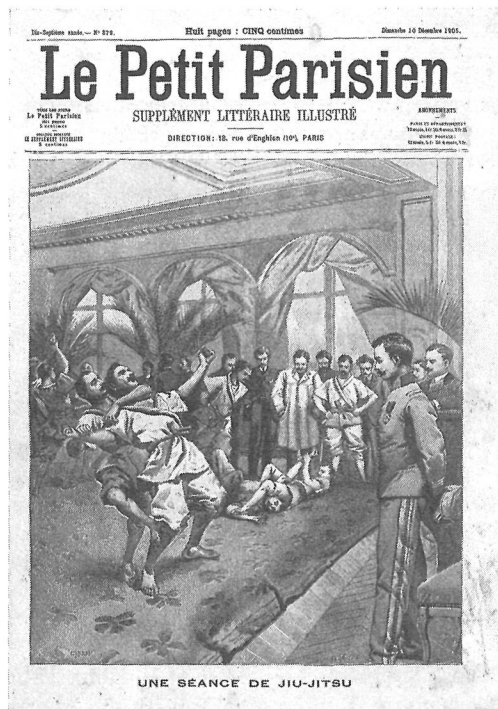
Konkluderende vil jeg pege på, at den vestlige verdens ideologi om (materiel) »vækst« og »fremskridt« og den rekordorienterede vestlige kropskultur: Sport er gået sin sejrsgang over hele jordkloden gennem det sidste århundrede. Samtidig med denne kulturimperialisme oplever vi det besynderlige, at man i imperialismens »centre«: de store vestlige byer importerer eksotisk kropskultur i et rasende tempo. Hvor kvinderne dyrker arabisk mavedans og afroamerikanske danseformer, dyrker drengene og mændene orientalsk kampkunst. Det »dansende køn« og

det »kæmpende køn« skipper i en vis udstrækning fodbolden og den rytmiske gymnastik til fordel for trommedans og karate. Det eksotiske skræmmer mange, fordi vi er bange for at få rykket gulvtæppet væk under vores mere eller mindre befæstede identitet som danskere og vesterlændinge. Samtidig tiltrækkes vi af det eksotiske som af et spejl, der viser os, hvem vi er: Mødet med det fremmedartede er et møde med det vi ikke er, hvilket giver os en mulighed for at erfare, hvem vi så er. Efter min opfattelse bør vi tilnærme os det eksotiske med åbenhed og skepsis. Vi bør fastholde grundlæggende elementer i vores egen identitet for sikkert at kunne integrere nye værensformer i vores personlighed. Karatemanden kan måske udvikle sig ved at fornemme sin kienergi. Men han bør samtidig fastholde sin rodfæstethed i en vestlig demokratitradition og undlade at deponere sin vilje hos en plump og autoritær dansk udgave af en japansk »sensei« (mester).

Den japanske kampkunsts filosofiske tradition er en klar udfordring til vestlig rationalisme. Denne praksisorienterede filosofis rigdom kommer dog kun på en meget mager måde til udtryk i den vestlige eksoticeringsbølge, som vi har fulgt med udgangspunkt i jiu-jitsu og judo. Dette betyder dog ikke, at det eksotiske spillede en underordnet rolle i pressens, faglitteraturens og offentlighedens behandling af judo og jiu-jitsu. Tværtimod var der i hvert fald i 1950'erne og 60'ernes begyndelse en klar tendens til, at faglitteraturen spillede på disse kampkunsternes mystiske og fremmedartede særpræg. Der kan altså registreres en længsel efter det eksotiske, som dog kun indfries overfaldisk.

I pressen appellerede jiu-jitsu og judo klart til det erotiske område, idet de to køn her kunne mødes på en legitim, men kropsnær måde. Judo og jiu-jitsu bidrog på en særlig måde til sportens karakter af mandighedskult. På den ene side kunne de styrke manden i hans forsøg på at fremtræde som kvindens ridderlige beskytter, og på at forvare sin egen ære. På den andens side har jiu-jitsu og judo sikkert traditionelt appelleret til en relativt blid mandetype, som i højere grad var orienteret med snilde end den mere rå kraft, som dyrkes i boksning og brydning. I løbet af efterkrigsperioden udspaltedes judo efterhånden klart fra jiu-jitsu. Judo blev sportificeret og dyrkedes i stadig mindre grad som selvforsvar.

Indenfor de sidste par årtier har andre orientalske kampkunstarter overtaget judo'ens og jiu-jitsu'ens monopol på det eksotiske. I kampkunstarter som karate, aikido, taekwondo, kung fu og nin jitsu blev det mystiske ikke skrællet af, men tværtom fremhævet som det egentlige. Disse nye østerlandske kampformer overtog det marked, som den sportificerede judo ikke ville vide af; sensitiviteten overfor det fremmedartede. Dog, der er altid en »slange i paradiset«, og også karate og taekwondo er i dag i gang med en omfattende sportificeringsproces. Den gu-

UNE SÉANCE DE JIU-JITSU

Smuk illustration fra jiu-jitsuens spæde barndom i Frankrig i 1905. I dag er der 100.000'er, som dyrker judo i Frankrig. Kilde: Random, s. 238.

le bølge blegner i kanten. Det ser imidlertid ud til, at hver gang en kampkunst sportificeres, importeres der nye eksotiske idealtyper, som f.eks. nutidens drengedol nin jitsuka'en, som inkarnerer drømmen om at blive japansk skyggekriger.

Litteratur

- Aftenbladet, 18/2, 1944.
- Anesaki, M., *History of Japanese Religion*, Rutland, Vermont & Tokyo, 1928.
- Billed-Bladet, nr. 33, 18/8, 1942 & 10/12 1946.
- Blofeld, T., *Taoismens mysterier*, London, 1973.
- Blomberg, *Samurai Religion*, Uppsala, 1976.
- Bonde, H., *En stålsat karakter i et hærdet legeme*, Nord Nytt, 28, Viborg, 1986, s. 7-27.
- *Kønnenes kamp i sport og gymnastik*, Idræts-historisk Årbog, Auning, 1987, s. 28-54.
- *Judo – den milde vej*, København, 1989.
- *Mandighed – mandens krop og psyke i idræthistorisk lys*, (udkommer på Odense Universitetsforlag omkring årsskiftet).
- Brousse, M., »Du Samuarai a l'Athlète: l'Essor du Judo en France«, *Sport-Histoire, Revue Internationale des Sports et des Jeux*, Toulouse, Privat, nr. 3, 1989, pp. 11-25.
- Dansk Jiu-jitsu Bulletin, (udgivet af Dansk Jiu-jitsu Forening), København, 1948 ff.
- Dansk Sportsleksikon, bd. I og II, Kbh., 1945.
- Deshimaru, T., *The Zen Way to the Martial Arts*, London, 1982.
- Dominy, E., *Lær selv selvforsvar*, Vojens, 1966.
- Draeger, D.F., *The Martial Arts and Ways of Japan*, bind 1-3. New York og Tokyo, 1973 og 74.
- Dumoulin, H., *Zen, Geschichte und Gestalt*, Bern, 1959.
- Dürckheim, K.G., Hara, *Die Erdmitte des Menschen*, Bern/München/Wien, 1985 (11. oplag).
- European Society for the Scientific Study of Judo, *Bibliographical Notes*, Bordeaux, 1989, ed. Brousse, M.
- Faber, V., *Til forsvar! Jiu-jitsu*, København, 1906.
- Fromm, A., og Soames, N., *Judo – The Gentle Way*, London, 1982.
- Goodger J.M., »Judo Players as a Gnostic Sect«, *Religion*, nr. 12, London, 1980, 333-344 pp.
- Goodger B.C., *The Development of Judo in Britain: a Sociological Study*, Ph. D., Thesis of the University of London, 1981, 442 p.
- Goodger J.M., *Judo, a Changing Culture*, Ph. D., Thesis of the University of London, 1981, 470 p.
- Gotfredsen, I. og Laudt, J.H., *Gjentofte Kommune under besættelsen, 1940-45*, Hellerup, 1947.
- Hammitzsch, H., *Zen in der Kunst der Tee-Zeremonie*, Bern og München, 1958.
- Hancock, H.I., & Higashi, Katsukuma, *The Complete Kano Jiu-jitsu (Judo)*, New York, 1905.
- Harrison, E.J., *The Manual of Judo*, London, 1952.
- *The Fighting Spirit of Japan*, London, 1955.
- Herrigel, E., *Bueskydning og Zen*, Haslev, 1971.
- Hvidtfeldt, A., *Buddhismen, Indiske religioner 1*, Kbh., 1982.
- Idrætsbogen, red. Meyer, A.C., Kbh., 1908/9.
- I Ching, *Arbejdsbogen*, København, 1988.
- Illustrated Kodokan Judo, Tokyo, 1955.
- Jacobsen, *Selvforsvar*, Kbh., 1919.
- Jakobsen, B., *Judo*, Kbh., 1978.
- Janson, K., *Lærebog i moderne jiu-jitsu og judo*, Kbh., 1950.
- Johansen, Chr. *Udklipssamling vedr. jiu-jitsu m.m., privateje af Ernst Johansen*.
- Kano, J., *Judo (jujutsu)*, Tokyo, 1937.
- Kaptajn Jespersenarkivet, Danmarks Højskole for Legemsøvelser, Arkivalier, bind 1, Originaltegninger til (»Trafiklyn«) – Hjemmeøvelser.
- Kawaiishi, K., *Standing Judo*, London, 1963.
- *Ma Méthode Secrète de Judo*, Paris, 1964.
- Koizumi, G., *Judo (The Basic Technical Principles and Exercises)*, London, 1958.
- Kringelbach, O., og Flagstad, B., *Dansk Lærebog i Jiu-jitsu*, Kbh., 1943.
- *Jiu Jitsu for Viderekommende og jiudo*, Kbh., 1945.
- Kung fu magasinet, nr. 15, Kbh., 1976.
- Leggett, T., *A First Zen Reader*, Rutland – Vermont og Tokyo, 1960.
- *Zen and the Ways*, London, 1978.
- Matsumae, S., *Toward an Understanding of Budo Thought*, Tokai, 1987.
- Müller, I.P., *Mit System*, Kbh., 1904.
- *My Breathing System*, London, 1914.
- *Mit Åndedrætssystem*, Kbh., 1915.
- Mifune, K., *Canon of Judo*, Tokyo, 1961.
- Musashi, M., *A Book of Five Rings*, London, 1974.
- Nielsen, H.J., *Fodboldenglen*, Viborg, 1979.

- Pedersen, N., Ny lærebog i jiu-jitsu, Odense, 1962.
- Pirsig, R.M., Zen og kunsten at vedligeholde en motorcykel (en undersøgelse af værdier), København, 1977.
- Politiken, oktober, 1932 & 23/8, 1942 & 30/8, 1942 & 1/2, 1944.
- Ratti, O. og Westbrook, A., Secrets of the Samurai (A Survey of the Martial Arts of Feudal Japan), Rutland – Vermont og Tokyo, 1973.
- Random, M., The Martial Arts, London, 1977.
- Reay, T. og Hobbs, G., The Illustrated Guide to Judo, London, 1979.
- Robert, L., Jeg lærer judo og selvforsvarets teknik, Kbh., 1962.
- Satyarathi, S.D., Kinesisk Akupunkturmassage, Kbh., 1984.
- Schmidt, L.-H., Kroppen i focus, Gerlev, 1982.
- Smidth, A., Jiu-jitsu, Japansk selvforsvarsmetode, Kbh., 1930.
- Smith, R.W., (red.), A Complete Guide to Judo, its Story and Practice, Rutland – Vermont og Tokyo, 1958 (inkl. bibliografi).
- Steenstrup, C., Japans idehistorie, Kbh., 1980.
- Stratz, C.H., Die Körperformen der Japaner, Stuttgart, 1919 (opr. 1902).
- Suzuki, D.T., Zen and Japanese Culture, New York, 1958.
- Tao Te King, København, 1982.
- The Budokwai, Judo Quarterly Bulletin, London, 1945 ff.
- Turnbull, S.R., The book of the Samurai, London, 1986.
- Uge-Revyen, 27/2, 1945.
- Watts, A.W., Zen-buddhismen, Ringkøbing, 1962.
- Yokoyama, sakujiro og Bisuke Oshima, Judo, Tokyo, 1915.

